

Я сам матрос на нім і сам же капітан.
Але зі мною тут знаходяться незримо
Споріднені серця, смиренні палігрими –
Мені довірив їх мій всемогутній Пан.
Та в цьому плаванні, боюсь, його затрима
Якщо не мертвий штиль – смертельний гураган.

Метричний склад четвертого розділу, як і всієї збірки, виключно класичний – представлений ямбом і дактилем. Однак поетеса уникає монотоння, активно використовуючи найрізноманітніші розміри цих метрів: 5-, 4- та 6-стопний цезурований ямби, 4- і 6-стопний цезурований дактиль. Частині “В дорогу!” властиве також розмаїття жанрово-строфічних форм – сонет, сонетіно з кодою, глоса. Остання становить розгорнутий поетичний коментар вірша або кількох віршів іншого автора; кожна строфа такого твору має завершуватися коментованим віршем⁵. У своїй “Глосі” авторка коментує рядки сербського поета Воїслава Ліча, які перегукуються з центральним образом самотнього мореплавця: “Втрачаю віру, втративши надію. / Мій човен геть від берега несе. / Я вірити ні в що вже не волюю. / Ба навіть більше: вірую в усе”.

Частина “В путь!” поєднує в собі провідні мотиви збірки: прощі як шляху утвердження творчого людського духу; фантастичної країни – ідеального простору, де, паралельно з реальним буттям, існує митець. Водночас ці мотиви чи не найбільше перейняті духом Ірландії: омріяна країна найчастіше постає як створені фантазією давніх ірландців “блаженні острови”; твори розділу загалом сприймаються поетичним варіантом жанру подорожі. Так, у завершальній поезії збірки, “Пісня невідомого мореплавця”, з’являється образ Туле – острова, розташованого на північ від Британії й відкритого в IV ст. Піфеєм з Массалії (тепер Марсель). Цей острів, який, на думку сучасних учених, міг бути Ісландією, частиною Норвегії чи Гренландією, в античності вважався одним із “блажених островів”. “Пісня...”, як і більшість творів Олени О’Лір, постає на перетині поетичної фантазії та історичної конкретики: не випадково авторка подає розгорнутий коментар цієї поезії, пояснюючи, зокрема, походження рефрену “Гейя! гребім, веслярі, – хай луна відіб’є наше “гейя”!” – латинського моностиха, що зберігся в поезії св. Колумбана та зустрічається в перекладах анонімною латинської поезії М.Зерова.

Завершальна поезія збірки має підзаголовок “Друге відкриття Туле”, і це, на нашу думку, показово. Читач поезії Олени О’Лір справді має справу з *другим*, інакшим, більш глибоким, естетично відчутим відкриттям людської культури та історії як одвічного прагнення до абсолютної Краси. Її проща – це повернення до першооснов людського духу, без яких неможливі ні поезія, ні життя.

⁵ Термін “вірш” тотожний тут поняттю “віршорядок”. Пояснення терміну “глоса” подається за визначенням І.Качуровського (“Строфіка”. – К., 1994).

Олеся Сандига

“СИНЯ КНИЖЕЧКА” АНАТОЛІЯ ПОДОЛИННОГО

Скільки треба написати, щоб переповісти історію свого краю і сказати всю правду про свій народ? Геніальному бойкові Василю Стефаникові вистачило тоненької “Синьої книжечки”. Думаю, що його талановитому послідовникові подолякові Анатолію Подолинному – теж: тоненької синьої книжечки, але під

назвою “В нас дорога довга” (Вінниця, 2005). Бо і справді, перше, що впадає у вічі, коли береш її до рук, — саме невеликий об’єм: усього три розділи й по десятку поезій у кожному. Невже відомому науковцю й поетові нема що сказати читачеві? Але вже на сороковій сторінці переконаєшся, як “многа важить слово”: адже буквально десятком віршів автор зміг відтворити і трагічну історію, і широку панораму сучасного життя українського Поділля, і драматичні долі його талановитих людей, таких різних, але міцно “пришитих” одне до одного й до рідної землі сировою ниткою любові і спільної трагедії.

Тому саме тема відповідальності безвідповідальної влади перед рідним народом об’єднує вірш “Волошки” — про “дівчинку веселооку Марфу”, майбутню славетну художницю Марфу Тимченко, яка знайшла серед розкішних ланів свій “волошковий скарб”, та “Кісточки” — про знесилена голодом безіменну жертву голодомору 33-го року — “невеличкого дятлика” з підбитими крилами, що випрошує в добрих людей кухлик вишневих кісточок. Єднає ці дві поезії й синій колір, лякаючи своєю зміною від волошкової безжурності в часи щасливого Марфиного дитинства до гнітючого жаху 33-го — “попід очима синьо, синьо очима світить...”

Актуальну проблему катастрофи духовного зубожіння, зумовленого зубожінням матеріальним, порушує автор у вірші “Сорочка”. А й справді, щось жахливе з нами діється: дочка, сива жінка, ріже материн спадок — весільну вишиту сорочку на латки для дірявих мішків на картоплю, бо “вона все одно б зітліла”: “— Як же її одягати, / вона ніби геть про свято, / а тут цілі дні при ділі, / не маю навіть неділі...”

Можливо, уперше в українській літературі А.Подолінний намагається розгадати й пояснити (а не виправдати) цей одіозний, такий потрібний нашим ворогам “розкол” на схід і захід, на українців і руськоязычних — на прикладі житейської трагедії молодого подоляка, завербованого по війні на шахти Донбасу. Жорстко простежено, як під впливом злочинної сталінської ідеології молодий волелюбний подоляк, що, ризикуючи життям, тікає лютою зимою з Донбасу до рідної землі, перетворюється на руськоязычного покруча, зморщеного “совка”, який мріє про Сталіна, при тім він ще й “казаном хита — не головою, / а у нім — московські кислі щі”.

Моторошно стає від “розвитку характерів” у поетичних оповідях Подолінного. Адже якщо голодна дитина — ще безневинна, хоч і страшна, неоплатна жертва режиму, то тітка Ганна вже власними руками ширить малесеньке зло, бездумно знищуючи духовний спадок, а зомбованій усіма режимами “сталінський пенюк” ідеологічно готовий — а в масовості своїй і спроможний! — перепустити через рабські жорна весь світ, до того ж, він упевнений, заради його ж блага.

Вельми цікавим, надто в контексті нинішньої мовної ситуації, видається поезія “Мова”. Відверто розповідає автор про сум’яття, яке з дитинства викликала в нього рідна мова, що “цілувала” його, новонародженого, “молодими вустами матері” — і водночас лякала всевладдям п’яного міліціонера; сповнювала любові до людей, у пісні душу “протинала, немовби ножем, самим гостряком” — і принижувала в матюках бригадира, що згоняв жінок, як худобу, на колгоспні поля; ганьбила нотаціями нерозумного вчителя, що муштрував з дітей покірних рабів системи — і “наче вибух, підкидала до самого Бога”, а той і сам спускався до людей у весільному стоголоссі, “стискаючи серце солодким болем безсмертя”.

Проте це сум’яття, як починає розуміти поет з роками, — не від безсилля перед багатолікою мовою, а від власної нерішучості встати на її захист, коли чужинці “роздирали, / толочили, / місили ногами, / чавили лавою до стіни, / як колись татарва дітей наших”. Щойно ж знайшлася в серці мужність розмежувати добро і зло, визначити власну позицію, як рідне починає оживати. Саме до осмислення й визначення закликає нас Подолінний, бо не з відчаю й не для нагнітання атмосфери пише він так гірко й так зболено... Просто прагне достукатися до наших сердець, піднести усіх на порятунок власної мови, віри, самих себе:

А ти виходь! І цих людей виводь!
Виводь з полону України ради!

Як їх чекають з темряви і зради
І Україна, і її Господь!

Гоїть розтривожену громадянською лірикою душу читача другий розділ книжки, вивпнений дитячого замилювання красою подільського краю. Тепер уже героями віршів стають “ряба теличка на ціпку”, що “мріє про високі роги”; “дрібний і тихий польовий ромен”, закоханий у городню квасолу; розквітлі петрові батоги, біля яких “спинилось літо”; сивий серпень, що вмістив у серці все безмежжя світу; рідна дорога на Бар.

Третій розділ — авторські переклади з польської та *російської*, бо не лише на західному порубіжжі нашої держави мусимо нині заново відкривати для себе творчість не-україномовних українців; чимало їх розлетілося по світу й із самого центру України — Вінниччини. А. Подолинний бодай частково дарує нам творчість уроджених подолян Стефана Вітвицького, шляхтича позаминулого століття, автора грайливої “Гулянки” та самоіронічної “Розмови з Михайлом”; класика польської літератури Ярослава Івашкевича з прощальною “Останньою пісенькою мандрівного підмайстра”; співця свободи Казимира Лісовського, а також зачарованих Україною поетів Адама Зиха, Тетяни Волгіної та Володимира Карпеко. Особливе місце посідає світла ода Україні Семена Надсона, що близько року мешкав біля Жмеринки, “де дні такі палкі, а вечори рум’яні”, і в листі до М.В.Ватсон захоплено розповідає про своє нове оточення, надаючи беззаперечну перевагу щирості та волелюбству українського села перед “понури́м і сумним” Петербургом.

Загалом поетичні тексти А.Подолинного можна назвати віршованими новелами, байдуже — написані вони верлібром чи графічно не розмежованими катренами з перехресним римуванням. На перший план, як правило, виходить сюжет, а вже мовному оформленню відводиться роль другорядна: скажімо, поряд із майстерним звукописом у вірші “Серпень” — прикрий збіг приголосних у самій назві книжки “В нас дорога довга”, хоча, поринувши в маленькі людські трагедії Поділля, ці огріхи просто не помічаєш, ба навіть переконуюєшся, що певна евфонічна кострубатість та неточність рими додає поезії народної щирості й невимушеної милозвучності. Власне, як і близька до фольклорної образність: “Нездоланна пісне, / маєво розкішне, / ми з тобою вічні, як тополі-свічі” або цілком народнописенне: “Боже, ти наш Боже, / світовий стороже, / щоб не пісня, Боже, / хто нам ще допоможе?” Чи ось така гра слів: “Хлопці, завербовані облудно, / Тягнуться до рідної верби”.

Гармонійно довершує “Синю книжечку” Анатолія Подолинного делікатне оформлення чорно-білими світлинно-він’єтковими подільськими краєвидами.

Тож скільки треба написати, аби вповісти все, що болить і радує? Автор доводить: якісна “вага” книжки не залежить від кількості сторінок. Хоч і сам з того дивується: “Світе-огроме, скажи, / як воно сталося в серпні — / ти хоч не маєш межі, / а умістився у серці?”

Євген Баран

“А Я ВІДКРИТИЙ ЛЮДЯМ І СВІТАМ...”

“О, ні, не граюся в слова —
Вони НЕ ПРОСТО на папері:
Рядок найменший ожива,
Як прочиняє в Дюлю двері...”
О.Довбуш

Олександр Довбуш — поет і міліціонер. У наш час таке поєднання професії та покликання звучить як оксюморон. Хоча я знаю одного непоганого поета, який